

Oficis i cognoms medievals al Bisbat de Girona, segles XIII-XIV

Elvis Mallorquí

DOI: 10.2436/15.8040.01.289

Resum

L'objectiu de la comunicació és l'estudi dels cognoms originats a partir del nom d'un ofici que es documenten als segles XIII i XIV. L'interès d'aquests cognoms és que, en primer lloc, feia relativament poc que s'havien fixat els cognoms tal com els coneixem ara. En segon lloc, no és un grup de cognoms massa nombrós, però és indicatiu de la diversitat de les activitats econòmiques que practicava la població rural medieval, a banda de l'agricultura. I, a més, gràcies als capbreus senyorials i els llibres notariais, podem ubicar el lloc de residència de les famílies que duïen aquests cognoms.

Com a hipòtesi, plantejem que als nuclis de població concentrada dels quals coneixem tota o la major part de les famílies que hi residien als segles XIII i XIV –la vila de Monells, el castell de Cruïlles, les celleres de Vidreres, Cassà de la Selva, Santa Coloma de Farners, etc.– els cognoms derivats dels oficis representen un percentatge important dels cognoms que s'hi troben. Lògicament, entre els habitants dels masos, la proporció dels que duïen noms d'ofici és menor, però existeix. Això podria evidenciar que també als masos existien unes quantes activitats artesanals que s'hi donaven amb anterioritat al desenvolupament dels nuclis de població concentrada. Per completar la recerca, analitzarem les possibilitats econòmiques que oferien els masos per a l'existència d'una artesanía rural: la presència de ramats ovins als masos generava produccions de llana i cuïro, matèries primeres per a l'artesanía del teixit; igualment, els camps on es plantava lli també servien per a elaborar teixits; i amb el cànem es produïen cistells, cordes, sabates, etc.

*****

En tots les països i regions d'Occident es troben persones que duen cognoms que corresponen al nom d'un ofici. Això és així, almenys, des del segle XII en què es comença a fixar la forma de nominació doble, constituïda per un nom i per un sobrenom que, si bé en origen solia ser un patronímic o un topònim, acabarà esdevenint hereditari (Bourin 1990; Bourin-Martin-Menant 1996). També diversos noms d'ofici, com "ferrer", van convertir-se en cognom per a moltes persones.

A l'àrea lingüística catalana, existeix una certa indefinició cronològica en relació al moment en què es passa de l'esment de l'ofici a continuació del nom propi d'una persona –per exemple, "Bernat, sabater"– al cognom fixat i establert definitivament –"Bernat Sabater". A la Catalunya Vella, sembla que el moment clau en aquesta evolució es produeix al segle XII: abans del 1150 només el 5% de les persones tenia un cognom referit a un ofici, mentre que a la fi del segle el percentatge havia pujat fins al 13,4%, especialment gràcies al grup dels artesans especialitzats que residien en nuclis urbans i que, amb tota probabilitat, prenién el cognom de l'activitat que realitzaven (To 1995: 379). A la ciutat de València, en canvi, la cristallització dels oficis com a cognoms s'hauria produït una mica més tard, no abans de la segona meitat del segle XIII (Guinot 2001: 476-477, i 2002). Tot i això, en els fogatjaments de la ciutat de Barcelona dels anys 1363, 1378, 1389 i 1399 apareixen encara moltes formes antroponímiques en què el nom de l'ofici no és cap cognom, sinó l'esment de la professió real de la persona –per exemple, "Mateu lo forner"–, senyal que la consolidació del cognom o llinatge encara no era un fet per a la totalitat de la població (Piquer 1997: 873-874 i 883-884).

Tenint en compte aquest ampli ventall cronològic, en la present comunicació hem volgut analitzar els cognoms derivats d'oficis en diverses localitats del bisbat de Girona per a les quals, gràcies als capbreus senyorials i als llibres notariais, coneixem el nombre total de llars que hi havia al segle XIII, en algun cas, i a la primera meitat del segle XIV, per a la majoria de poblacions. A més, podem situar el lloc de residència –viles amb mercat, nuclis de

poblament concentrat al voltant d'un castell o d'una església, masos dispersos— de les famílies que duïen els cognoms derivats d'un ofici. Les possibilitats d'estudi onomàstic de les llistes completes de pobladors d'una mateixa localitat són moltes: en un altre treball, hem resseguit la relació entre els noms dels masos i l'entorn natural i humanitzat on estaven situats (Mallorquí 2011c); en aquesta contribució, en canvi, ens centrarem en els oficis i les activitats econòmiques existents en el medi rural dels segles XIII i XIV que han quedat fixats en l'antroponímia.

L'interès d'aquest tipus de cognoms rau, sobretot, en la seva utilitat com a indicador de l'existència real d'unes o altres activitats econòmiques en unes determinades poblacions i en un moment no massa reculat en el temps, com a molt als volts del 1200, que és quan es van començar a fixar els cognoms. És evident que, un segle després, ja no existia una coincidència absoluta entre la persona que portava un cognom i l'ofici que realitzava. Per exemple, a la vila de Sant Miquel de Cruïlles residia, l'any 1319, Pere Filaner, l'ofici del qual no tenia res a veure amb el filat de la llana, sinó que era “*janitor*”, porter del monestir; de manera semblant, el ferrer del nucli del castell de Cruïlles, l'any 1293, era Berenguer de Vinyes i a Santa Coloma de Farners, el 1339, Pere Bosc era sastre (Mallorquí 1999a: 56; Font-Llinàs-Mallorquí 2010: 118). Al segle XV, i a les ciutats, la coincidència era encara menor: un cens del 1462 compta 873 caps de família residents a la ciutat de Girona, dels quals tots, a excepció de 60 cavallers i ciutadans, exercien un dels 99 oficis que s'hi esmenten —del ram del teixit, el cuir, la metal·lúrgia, la construcció, l'alimentació, el comerç, l'administració i d'altres—; en contrast, només hi ha 62 persones que duen cognoms derivats d'oficis, els quals corresponen tan sols a 26 feines diferents (Sobrequés 1951). Tanmateix, els cognoms vinculats a oficis constitueixen un patrimoni lingüístic i cultural que, a més de donar compte d'unes activitats econòmiques presents tant en ciutats i viles com també en medis més rurals, també ha permès preservar al llarg de les generacions la importància social que algunes feines van assolir en un determinat moment de l'edat mitjana.

1. Les localitats i els cognoms estudiats

La parròquia era, als segles XIII i XIV, l'única divisió administrativa de base que s'estenia regularment per tot el bisbat de Girona, molt més que no pas els castells termenats (Mallorquí 2011a: 90-93 i 139-142). No totes les parròquies, però, eren homogènies: n'hi havia de molt i de poc extenses, de molt i de poc poblades, de més o menys muntanyenques, de millor i de pitjor comunicades. Les que hem escollit per al nostre estudi, per raons estrictament documentals, han acabat reflectint la diversitat existent entre les parròquies gironines: la majoria es troben als ardiaconats de Girona i la Selva, a no massa distància de la ciutat de Girona, entre els 10 i els 40 km (cf. Mapa 1). També hem inclòs, però, les parròquies de Toralles, Maçanet de Cabrenys i Tapis, situades a les parts més muntanyenques de l'ardiaconat de Besalú, en les quals el predomini dels masos isolats a l'interior de la parròquia era gairebé absolut.

De les localitats estudiades, la més poblada era la de Monells, que es desenvolupà a partir de la instal·lació d'un mercat setmanal al costat del castell l'any 1102 (Mallorquí 1999b i 2008: 121-130). Als volts del 1220 ja s'hi comptaven una vuitantena de famílies, que als anys 1332 i 1333 arribaven a un mínim de 183. A banda de la desena de masos aïllats en el reduït terme parroquial i castral, la majoria de la població monellenca residia a l'entorn de la plaça del mercat, dividida en uns sectors —la “*Draperia*”, la “*Sabateria*”, el “*Macellum*”, o carnisseria— on es col·locaven les taules de fusta en les quals els artesans i mercaders del ram venien els seus productes. La concentració d'oficis i d'activitat comercial a Monells encara s'incrementava més els dies en què tenia lloc la fira anual, que es venia celebrant des del segle XIII segurament pels volts del 10 i l'11 d'octubre.

El percentatge de residents en nuclis de població concentrada és majoritari o rellevant a Ravós del Terri i Cruïlles (Mallorquí 1999a i 2011a: 381-383). En la primera població, hi havia almenys 32 famílies que vivien al “castell de Ravós”, un nucli emmurallat al voltant del castell de l’ardiaca de Girona –també dit de Ravós– i de l’església parroquial. A Cruïlles, la població veïna de Monells, hi havia tres nuclis de poblament concentrat: el “castell de Cruïlles”, amb una quarantena de llars, al voltant del castell senyorial i l’església parroquial; la “vila de Sant Miquel”, que aplegava unes 36 famílies a l’entorn proper del monestir de Sant Miquel de Cruïlles, sense cap muralla de protecció; i la “salvetat de Rabioses”, un petit nucli agrari on residien almenys 10 famílies que degué néixer arran del creixement demogràfic i agrícola del segle XIII. De manera semblant, el “port de Lloret” és el nom del nucli de població originat a partir del 1262 a la platja de Lloret, un nucli que reunia bàsicament les cases de famílies de pescadors i navegants (Mallorquí 2003b).

En aquestes darreres poblacions –Ravós del Terri, Cruïlles i Lloret–, a banda dels nuclis de població concentrada esmentats, existia un percentatge important de població resident en masos aïllats que, com a molt, es podien agrupar en veïnats a l’interior de la parròquia (Mallorquí, 1999a, 2001 i 2011a: 157 i 381-383). En la resta de parròquies estudiades, el predomini dels masos sobre la gent dels nuclis concentrats era encara més clar (Font-Llinàs-Mallorquí 2010: 81-90; Mallorquí 2000: 120-126 i 218-221, 2003a i 2007a). Els nuclis existents, majoritàriament designats com a “celleres”, no eren fortificats, sinó que simplement eren agrupacions de cases en les immediacions dels temples parroquials o sufraganis. Tot i compartir el nom i l’origen amb les d’altres poblacions, les celleres de Vidreres, Santa Coloma de Farners o Maçanet de Cabrenys, s’estaven desenvolupant ràpidament des de mitjan del segle XIII i, ja entrat al XIV, estaven a un pas de ser considerades viles (Font-Llinàs-Mallorquí 2010: 117-121; Mallorquí 2009, 2010b i 2011d; Roura 2001). Ja tenien mercat i un conjunt estable d’artesans i de mercaders. En canvi, les celleres de Riudellots de la Selva, Sant Cebrià dels Alls, Santa Maria de Montnegre i Sant Mateu de Montnegre eren molt més petites i inactives comercial o artesanalment: no superaven la quinzena de llars (Mallorquí 2003a, 2007b i 2009). A més, als termes de Toralles, Tapis i Sant Miquel de Cladells no hem detectat cap nucli de població remarcable l’entorn dels temples parroquials (Homs-Canal 2000; Font-Llinàs-Mallorquí 2010: 90-94).

En aquest petit conjunt de localitats analitzades, els cognoms que tenen un clar origen en un ofici són relativament pocs. Podrien ser més si, com d’altres autors (Piquer 1997: 871), hi incloguéssim cognoms que corresponen a càrrecs eclesiàstics i civils o a graus nobiliaris, com per exemple, *Batlle*, *Capellà*, *Cavaller*, *Comte*, *Marquès*, *Porter*, *Prohom* o *Veguer*. O també si prenguéssim en consideració cognoms relatius a construccions o estris estretament relacionats amb un ofici, com *Moles*, *Molins*, *Fàbrega*, *Forn*, entre d’altres. En el present treball, però, ens hem limitat estrictament als cognoms que corresponen a un ofici determinat. Es tracta de 41 cognoms que hem classificat en vuit categories diferents per tal de poder comparar millor les economies dels nuclis de poblament concentrat entre elles i amb les dels masos (cf. Taules 1 i 2).

2. Els oficis en els nuclis concentrats

Des d’inicis del segle XIII, entre els cognoms dels habitants de la vila de Monells hi ha un percentatge reduït, però estable, de cognoms coincidents amb noms d’oficis. En efecte, de 139 persones documentades a Monells als volts del 1220, n’hi ha 18 de cognominades amb noms d’oficis –*Bordoner*, *Cisteller*, *Ferrer*, *Forner*, *Mercader*, *Obrador*, *Pedrer*, *Pellicer* i *Teixidora*–; es tracta del 12,9% del total de la població. Més de cent anys després, en els llibres de la notaria de Monells dels anys 1332 i 1333 apareixen 183 grups familiars diferenciats a la localitat, 20 dels quals –l’11,9%– duïen uns cognoms d’oficis prou diversificats –*Ballester*, *Baster*, *Escuder*, *Ferrer*, *Metge*, *Moner*, *Pedrer*, *Sabater*, *Sastre*,

Teixidor, Vanoer i Vidrer. Aquests percentatges, cal aclarir-ho, no es corresponen exactament amb la proporció de famílies que realment vivien de l'artesania, que era força major: el 1304 s'enregistren 11 artesans de Monells –el 31,4%– de les 35 persones pertanyents a llinatges establerts amb continuïtat a la vila durant el primer terç del segle XIV que van jurar defensar-se mútuament; mentrestant, els anys 1332 i 1333, si descomptem els clergues, els cavallers i els jueus residents a Monells –el 15,3%–, almenys un terç de la resta de la població es dedicava a oficis artesanals (Mallorquí 1999b: 49 i 2008: 127-128).

A una escala menor, el desenvolupament econòmic dels dos nuclis de poblament concentrat del terme de Cruïlles es reflecteix en un nombre respectable de persones que duïen cognoms d'oficis: 6 al castell de Cruïlles, 6 més a la vila de Sant Miquel i 1 darrer a la salvetat de Rabioses. En total, sumen el 15,1% de la població resident en nuclis concentrats. Els cognoms que duïen –*Barber, Boter, Escuder, Filaner, Flaquer, Mercader, Mestre, Pelegrí, Sastre i Teixidor*– també denoten, com a Monells, un alt grau de diversificació de l'economia local.

En canvi, els 3 cognoms d'ofici que duïen 4 persones del castell de Ravós el 1317 no permeten fer-se una idea massa completa de les diferents activitats artesanals que s'hi devien realitzar. És el mateix que succeeix amb la resta de nuclis estudiats, majoritàriament celleres, d'entre 5 i 25 famílies. Sempre s'hi troba alguna persona amb cognom d'ofici, però el seu nombre és relativament menor. Comptant junts els casos de Maçanet de Cabrenys, Riudellots de la Selva, Sant Mateu de Montnegre, Santa Coloma de Farners i Vidreres, sabem de l'existència de 13 persones sobre un total de 84 amb aquesta circumstància. Es tracta del 15,4%, un percentatge molt similar i, fins i tot, superior als de Monells i Cruïlles. La diferència, però, es troba en el fet que a cada població es compten, com a màxim, 4 cognoms diferents. El més destacable és la repetició dels cognoms *Ferrer, Oller i Sabater* en dues o tres parròquies, un indicador clar de la importància clau d'aquestes tasques en el món agrícola.

Queda el cas del port de Lloret, un nucli nascut a finals del segle XIII i que es va desenvolupar molt ràpidament entre el 1320 i el 1348. En aquest darrer moment, la població degué arribar a les 36 llars, de les quals 5 –el 13,9%– duïen cognoms d'oficis, un senyal que les activitats artesanals hi eren presents al costat dels mariners i navegants que ja començaven a practicar la navegació de cabotatge al llarg del litoral català.

Mirats en conjunt, la presència de cognoms derivats d'oficis és constant a tots els nuclis de poblament concentrat estudiats (cf. Taula 3 i Mapa 2). Ara bé, existeix una major diversificació de tipus d'oficis als llocs més poblats, Monells i Cruïlles, cosa que probablement coincideix amb una menor dependència de l'agricultura i la ramaderia i amb una major vinculació amb el comerç i la producció per al mercat. Dels 8 nuclis restants, 6 dels quals eren celleres, cal subratllar la presència dels cognoms *Ferrer, Sabater i Oller* en 5, 4 i 2 casos, respectivament. Es tracta de tres oficis destinats a complementar l'economia agrícola i ramadera del món rural, perquè proporcionaven eines, calçat i recipients per al menjar. Els altres oficis consignats com a cognoms –*Adrover, Ballester, Barber, Boquer, Escuder, Flaquer, Mercer, Pellicer, Taverner i Teixidor*–, només un sol cop, són insuficients per a indicar la presència de cap mena d'especialització econòmica en aquests indrets.

3. Els oficis en els masos

La utilització dels cognoms d'ofici del segle XIV per a aproximar-se a la diversitat d'oficis artesanals existents en un lloc i moment determinats pren més sentit quan ens proposem d'analitzar-los en relació als masos aïllats que s'escampaven arreu de les comarques gironines. El centre del mas era un habitatge on residia la família que treballava les terres associades que, en conjunt, formaven una explotació econòmica adaptada a les possibilitats de treball d'un sol grup familiar. Fonamentalment, els masos eren uns conjunts de terres on s'hi practicava l'agricultura, però la ramaderia també hi tenia una presència rellevant i,

segons els indrets, amb una clara dedicació a l'explotació forestal (Farías, 2009: 25-79; Mallorquí 2011a: 150-152). En aquest sentit, és comprensible l'existència de cognoms relacionats amb les pràctiques agrícoles i ramaderes –*Pagès, Jover, Bover*– o amb els treballs al bosc o amb productes forestals –*Bosquer, Fuster*– (cf. Taula 4).

En contrast, alguns altres cognoms documentats a les localitats estudiades ens presenten una sèrie d'activitats econòmiques que, fins ara, han estat ben poc relacionades amb els masos. D'una banda, cognoms vinculats al comerç –*Mercader, Mercer, Muntaner, Pelegrí*– i al manteniment de les vies de comunicació –*Estrader, Viader*– ens haurien de fer oblidar la suposada autarquia de la família pagesa del mas i, fins i tot, fer retrocedir fins al segle XII com a mínim l'establiment d'uns forts vincles entre els masos i els mercats, que són clarament perceptibles en els pergamins del segle XIII i, encara més, en els registres notariais del XIV (Farías 2009: 386-396; Soldevila 2010: 206). De l'altra, també els habitants dels masos es dedicaven ells mateixos, alguns potser més que d'altres, a la transformació d'alguns productes agraris i al seu envasament per a la conservació: així ho testimonien els cognoms *Flaquer, Moner, Oller* i *Masoller*.

Però això no és tot. El més sorprenent és l'existència d'una colla de cognoms que corresponen precisament a oficis artesanals vinculats al treball del ferro, la pell i el teixit. Si n'hem de fer cas, resultaria que en alguns masos s'hi reparaven i elaboraven eines de ferro –*Ferrer, Peraferrer*–, escuts –*Escuder*–, corretges –*Corretger*–, pells –*Pellicer*–, teixits i vestits –*Teixidor, Vanoer, Sastre*– i sabates –*Sabater*–. En realitat, aquest indicador que ofereixen els cognoms no és tan estrany: la presència de ramats ovins als masos generava produccions de llana i cuïro, matèries primeres per a l'artesanía del teixit; igualment, els camps on es plantava lli també servien per a elaborar teixits amb aquesta matèria primera; i amb el cànem es produïen cistells, cordes, sabates (Farías, 2009: 37-42 i 51; Mallorquí 2010a i 2011b). Pel que fa a la ferreria, es tracta d'una infraestructura tan essencial per al funcionament dels masos que els mateixos senyors feudals procuraven que n'hi hagués almenys una a cadascun dels seus dominis més importants. Aquí és on un conjunt de pagesos dependents del mateix senyor havia de portar les seves eines a reparar. Sovint, la ferreria era al centre d'un nucli de poblament concentrat –una cellera, per exemple–; però també n'hi havia al costat d'un mas aïllat (Farías 2009: 89-101; Mallorquí 2011a: 200-203).

Hem preferit analitzar primer la diversitat d'activitats que denoten els cognoms d'oficis que duïen habitants de masos, abans de tractar la seva proporció sobre el global dels masos. El motiu és que el percentatge de persones dels masos que duïen noms d'ofici com a cognoms, el 6,8%, és clarament menor que als nuclis de poblament concentrat, el 13,5%. Tanmateix, és suficient com per merèixer ser tingut en consideració perquè, arrel de la seva importància en el món rural, aquestes activitats econòmiques han deixat una empremta en l'antroponímia que arriba fins als nostres dies. I perquè, potser, aquestes activitats ja es donaven als masos en un moment, el segle XII, en el qual encara havien de constituir-se la majoria de nuclis de poblament concentrat de les terres gironines.

L'anàlisi d'aquesta qüestió sobre un conjunt divers de parròquies encara ofereix un altre punt a tenir en consideració. Es tracta de la major o de la menor presència de cognoms d'oficis entre els habitants dels masos (cf. Mapa 3). En relació a les parròquies situades per sota de la mitjana anteriorment esmentada, en tenim algunes amb pocs masos –*Monells*–, en zones muntanyenques –*Sant Miquel de Cladells, Tapis, Toralles, Maçanet de Cabrenys, Sant Mateu de Montnegre*– i aïllades de les principals vies de comunicació –*Lloret de Mar*–. En canvi, a les altres parròquies estudiades, situades a la plana i a prop de camins de major o menor importància –*Cruïlles, Ravós del Terri, Riudellots de la Selva, Santa Coloma de Farners i Vidreres*–, la presència de masos amb noms d'oficis era més elevada. L'única anomalia és la parròquia de Sant Cebrià dels Alls, situada al capdamunt del massís de les Gavarres, on 6 dels 43 masos documentats eren habitats per persones amb cognoms d'ofici.

4. Bibliografia

- Bourin, M., dir. 1990. *Génèse médiévale de l'anthroponymie moderne*. Tours: Université de Tours.
- Bourin, M.; Martin, J.-M.; Menant, F., eds. 1996. *L'anthroponymie. Document de l'histoire sociale des mondes méditerranéens médiévaux*, Roma: École Française de Rome.
- Font, P.; Llinàs, J.; Mallorquí, E. 2010. *Santa Coloma de Farners. De la prehistòria al segle XV*. Santa Coloma de Farners: Ajuntament.
- Fariás, V. 2009. *El mas i la vila a la Catalunya medieval. Els fonaments d'una societat senyorialitzada (segles XI-XIV)*. València: Universitat de València.
- Guinot, E. 2001. Dos models diferenciats d'antroponímia medieval: Catalunya i Aragó en el segle XIII, *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica* 87, p. 465-480.
- Guinot, E. 2002. *Sobre prenom i cognoms. L'antroponímia medieval, eina d'anàlisi històrica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Homs, M. M.; Canal, J. 2000. Senyors i pagesos del castell de Toralles (Garrotxa). *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 41, 51-122.
- Mallorquí, E. 1999a. Homes, viles i masos (Cruïlles, 1319). Dins: R. Congost, Ll. To (dir.), *Homes, masos, història. La Catalunya del nord-est (segles XI-XX)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 43-89.
- Mallorquí, E. 1999b. La vila de Monells, del segle IX al XII. *Estudis del Baix Empordà* 18, 35-54.
- Mallorquí, E. 2000. *Les Gavarres a l'edat mitjana*. Girona: CCG Edicions – Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines.
- Mallorquí, E. 2001. El terme de Lloret de Mar del segle XI al XVIII: una aproximació cartogràfica. *Quaderns de la Selva* 13, 67-82.
- Mallorquí, E. 2003a. *Paisatge i història de Sant Mateu de Montnegre*, Girona: CCG Edicions – Ajuntament de Quart.
- Mallorquí, E. 2003b. El port de Lloret i els seus habitants (segles XIII i XIV), *Quaderns de la Selva* 15, 49-62.
- Mallorquí, E. 2007a. Una qüestió de toponímia: el domini senyorial del clergue Guillem Gaufred a Riudellots de la Selva al segle XIII, *Quaderns de la Selva* 19, 2007, 7-59.
- Mallorquí, E. 2007b. La cellera de Riudellots, *El Cric* 111, 55-57.
- Mallorquí, E. 2008. *Històries amagades de les Gavarres*. Girona: Consorci de les Gavarres.
- Mallorquí, E. 2009. Les celleres medievals de les terres de Girona, *Quaderns de la Selva* 21, 117-148.
- Mallorquí, E. 2010a. Masos agraris o ramaders? El cas de Cruïlles i Sant Cebrià dels Alls a la primera meitat del segle XIV. Dins: Bolós, J., Jarne, A., Vicedo, E., eds. *Família pagesa i economia rural*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 169-199.
- Mallorquí, E. 2010b. La cellera de Vidreres, *El Reclar* 49, 4-11.
- Mallorquí, E. 2011a. *Parròquia i societat rural al bisbat de Girona, segles XIII i XIV*. Barcelona: Fundació Noguera.
- Mallorquí, E. 2011b. *El Llibre verd del bisbe de Girona (1362-1371)*. Girona: Diputació de Girona.
- Mallorquí, E. 2011c. Masos medievals i cognoms endèmics a les terres de Girona, *Quaderns de la Selva* 23, 11-55.
- Mallorquí, E. 2011d. Tres celleres selvatanes en ple desenvolupament: Santa Coloma de Farners, Cassà de la Selva i Vidreres a la primera meitat del segle XIV. Dins: N. Puig, M. Viader (eds.), *Ciutats, viles, sagreres. Els nuclis urbans a la Baixa Edat Mitjana (s. XIII-XV)*. Actes del II Seminari d'Estudis Medievals d'Hostalric (Hostalric, 18-19 de novembre de 2010), Hostalric: Ajuntament, 81-95.

- Piquer, E. 1997. Cognoms provinents de noms d'ofici a la Barcelona del segle XIV. Dins: *Actes del XXI Col·loqui de la Societat d'Onomàstica i del IV Col·loqui d'Onomàstica Valenciana (Ontinyent, 1995)*, 869-884. Alcoi: Denes editorial.
- Roura, P. 2001. Demografia de Maçanet de Cabrenys, *Programa de la Festa Major 2001* <http://www.massanetdecabrenys.com/demografia.html>
- Sobrequés, S. 1951. Censo y profesión de los habitantes de Gerona en 1462, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses* 6, 163-240.
- Soldevila, X. 2010. Llagostera sota els primers Montcada. Organització social i política a mitjan segle XIV. Dins Albà, M., Mallorquí, E., coord. *Història de Llagostera. Les claus del passat*. Llagostera: Ajuntament, 191-217.
- To, Ll. 1995: Antroponimia de los condados catalanes (Barcelona, Girona y Osona, siglos X-XII). Dins: Sopena, P. M., coord. *Antroponimia y sociedad. Sistemas de identificación hispano-cristianos en los siglos IX a XIII*, Santiago de Compostela – Valladolid: Universidad de Santiago de Compostela – Universidad de Valladolid, 371-394.

Elvis Mallorquí
Centre d'Estudis Selvatans
elvismallorqui@gmail.com

5. Apèndixs

Taula 1. Tipologia dels cognoms estudiats

TIPOLOGIA	COGNOMS	NOMBRE
1. Agricultura i ramaderia	<i>Bover, Jover, Pagès</i>	3
2. Alimentació i derivats	<i>Adrover, Boquer, Flaquer, Forner, Masoller, Moner, Oller, Taverner</i>	8
3. Comerç	<i>Mercader, Mercer, Muntaner, Pelegrí, Vidrer</i>	5
4. Construcció	<i>Estrader, Mestre, Pedrer, Viader</i>	4
5. Fusta i cistelleria	<i>Bordoner, Bosquer, Boter, Cisteller, Fuster</i>	5
6. Ferro i metal·lúrgia	<i>Ballester, Escuder, Ferrer, Peraferrer</i>	4
7. Teixit, pell i vestit	<i>Baster, Corretger, Filaner, Pellicer, Sabater, Sastre, Teixidor, Vanoer</i>	8
8. Salut i altres	<i>Barber, Metge, Obrador, Torner</i>	4
TOTAL		41

Taula 2. Presència dels cognoms d'oficis estudiats

N.	COGNOM	[Tipologia] SIGNIFICAT	NUCLIS	MASOS
1	Adrover	[2-Alim.] Variant d'“adroguer”, venedor de drogues o comestibles	VID	
2	Ballester	[6-Metal.] Fabricant de ballestes	MON; MC	
3	Barber	[8-Altres] Persona que afaita la barba, talla cabells i exerceix la cirurgia menor	CR; VID	
4	Baster	[7-Text.] Persona que fabrica i adoba basts, selles i altres guarniments per a cavalls i altres animals	MON	
5	Boquer	[2-Alim.] Carnisser que ven carn de boc	LM	
6	Bordoner	[5-Fust.] Possiblement, persona que construeix “bordons”, pals, espases i altres estris de fusta	MON	
7	Bosquer	[5-Fust.] Persona que treballa al bosc, fent llenya		SCF
8	Boter	[5-Fust.] Persona que fa bótes de fusta –o de couro.	CR	
9	Bover	[1-Agric.] Pastor de bous		RS
10	Cisteller	[5-Fust.] Persona que fa o ven cistells.	MON	
11	Corretger	[7-Text.] Fabricant de corretges, brides i altres guarniments.		RS
12	Escuder	[6-Metal.] Fabricant d'escuts. També pot ser un jove que acompanyava un cavaller portant-li l'escut	CR; LM; MON	LM
13	Estrader	[4-Constr.] Constructor de camins o estrades		CR; RS
14	Ferrer	[6-Metal.] Home que fabrica objectes de ferro. També està documentat, a partir del segle X, com a nom propi de persona, “ <i>Ferrarius</i> ”	LM; MON; RS; RT; SMM; SCF	LM; RS; RT; SCF; TOR; VID
15	Filaner	[7-Text.] Persona que fila.	CR	
16	Flaquer	[2-Alim.] Persona que fa i ven pa	CR; LM	LM; SCA
17	Forner	[2-Alim.] Persona que té i treballa en un forn	MON	
18	Fuster	[5-Fust.] Persona que treballa la fusta per a fer-ne objectes		RS
19	Jover	[1-Agric.] Home que fa jous o treballador que llaura amb un parell de bous units per un jou		RS; SCA
20	Masoller	[2-Alim.] Nom compost de “mas” i “oller”, terrissaire		SCF
21	Mercader	[3-Com.] Persona que tracta amb persones vendibles	CR; MON	CR; SCF; VID
22	Mercer (Marcer)	[3-Com.] Podria referir-se a un “mercader”. També podria estar relacionat amb al mes de “març”, tercer mes del calendari cristià, o amb el nom propi derivat del llatí “ <i>Marcius</i> ”	SMMC	SCF; TOR

23	Mestre	[4- <i>Constr.</i>] Persona que es dedica a la construcció, “mestre d’obra”. També podria referir-se a algú que ensenya ciència o que domina un ofici.	CR	
24	Metge	[8- <i>Altres</i>] Persona que es dedica a guarir els altres.	MON	
25	Moner	[2- <i>Alim.</i>] Moliner.	MON	RS; SCF; VID
26	Muntaner	[3- <i>Com.</i>] Persona que es dedica als oficis de la muntanya o al comerç.		RS
27	Obrador	[8- <i>Altres</i>] Persona que treballa.	MON	
28	Oller	[2- <i>Alim.</i>] Terrissaire, que fa o ven olles i terrissa	SCF; SMM	SCF; SMM; VID
29	Pagès	[1- <i>Agric.</i>] Habitant del camp que viu en un mas		RT; SCA
30	Pedrer	[4- <i>Constr.</i>] Persona que treballa a picar la pedra i extreure-la de la pedrera.	MON	
31	Pelegrí	[3- <i>Com.</i>] Viatger. Persona que peregrina a algun indret	CR	CR
32	Pellicer	[7- <i>Text.</i>] Persona que adoba i ven pells	MON; SCF	SCF; TOR
33	Peraferrer	[6- <i>Metal.</i>] Nom compost de “Pere”, nom propi de persona, i “ferrer”, persona que treballa el ferro		SCF
34	Sabater	[7- <i>Text.</i>] Persona que fa sabates o les ven	LM; MON; RT; SCF	LM; CR; SCA
35	Sastre	[7- <i>Text.</i>] Persona que fa vestits o els ven	MON; CR; VID	SCA
36	Taverner	[2- <i>Alim.</i>] Persona que té una taverna o que ven vi.	RS	
37	Teixidor	[7- <i>Text.</i>] Persona que elabora teixits o els ven	MON; CR; RT	SCA
38	Torner	[8- <i>Altres</i>] Persona que treballa amb un torn		RS
39	Vanoer	[7- <i>Text.</i>] Persona que fa vànoves	MON	TAP
40	Viader	[4- <i>Constr.</i>] Persona dedicada a construir i reparar les vies. També podria ser un derivat del nom de persona llatí “ <i>Viatarius</i> ”		RS
41	Vidrer	[3- <i>Com.</i>] Persona que treballa en la fabricació o comerç del vidre.	MON	

[Tipologia]: cf. Taula 1.

Abreviatures: CR: Cruïlles – LM: Lloret de Mar – MC: Maçanet de Cabrenys – MON: Monells – RS: Riudellots de la Selva – RT: Ravós del Terri – SCA: Sant Cebrià dels Alls – SCF: Santa Coloma de Farners – SMC: Sant Miquel de Cladells – SMM: Sant Mateu de Montnegre – TAP: Tapis – TOR: Toralles – VID: Vidreres

Taula 3. Cognoms d'ofici als nuclis de poblament concentrat

PARRÒQUIA (Anys)	NUCLI	N. LLARS	N. PERSONES I COGNOMS D'OFICIS
Cruïlles (1303-1319)	Castell de Cruïlles	40	6 (15%): Barber, Escuder, Flaquer, Mercader, Mestre, Sastre
	Vila de Sant Miquel	36	6 (16,6%): Boter, Filaner, Mestre, Teixidor
	Salvetat de Rabioses	10	1 (10%): Pelegrí
Lloret de Mar (1317-1346)	Port de Lloret	36	5 (13,9%): Boquer, Escuder, Ferrer, Flaquer, Sabater
	Cellera de Maçanet	17	2 (11,7%): Ballester, Mercer
Maçanet de Cabrenys (1300 ca.)	Vila de Monells	167	20 (11,9%): Ballester, Baster, Escuder, Ferrer, Metge, Moner, Pedrer, Sabater, Sastre, Teixidor, Vanoer, Vidrer
Monells (1332-1333)			
Ravós del Terri (1317)	Castell de Ravós	32	4 (12,5%): Ferrer, Sabater, Teixidor
Riudellots de la Selva (1256-1363)	Cellera de Riudellots	7	2 (28,5%): Ferrer, Taverner
Sant Mateu de Montnegre (1314-1341)	Cellera de Sant Mateu	5	1 (20%): Oller
	Cellera de Santa Maria	9	1 (11,1%): Ferrer
	Cellera de Santa Coloma	21	4 (19%): Ferrer, Oller, Pellicer, Sabater
Santa Coloma de Farners (1203-1339)			
Vidrerres (1327)	Cellera de Vidrerres	25	3 (12%): Adrover, Barber, Sabater
	TOTAL	405	55 (13,5%)

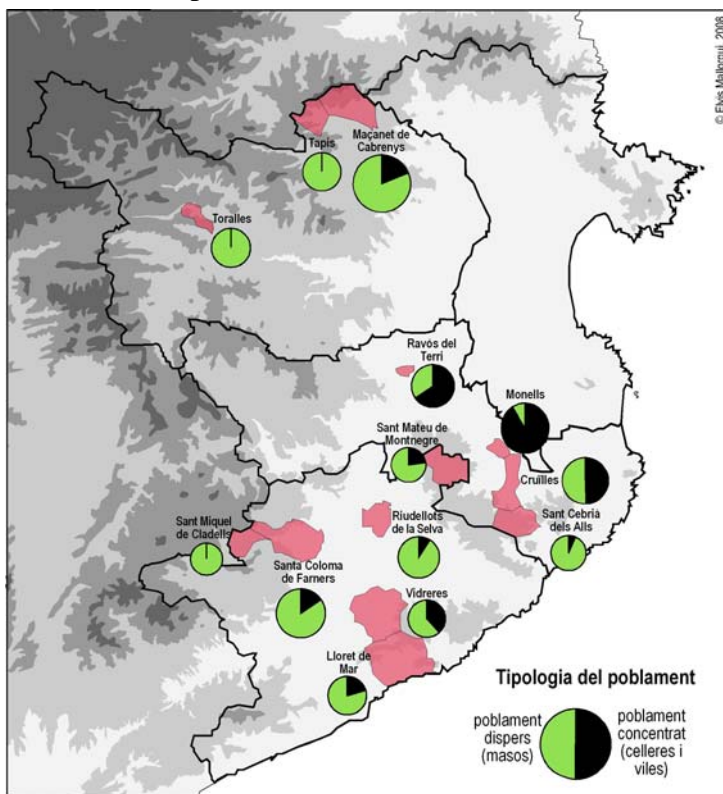
Font: ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 301 (1317); Mallorquí 1999a: 55-56, 1999b, 2000: 218-221, 2001: 78-82, 2003a, 2003b, 2007a, 2007b i 2008: 124-128; Homs-Canal 2000; Font-Llinàs-Mallorquí 2010: 117-121.

Taula 4. Cognoms d'ofici als masos

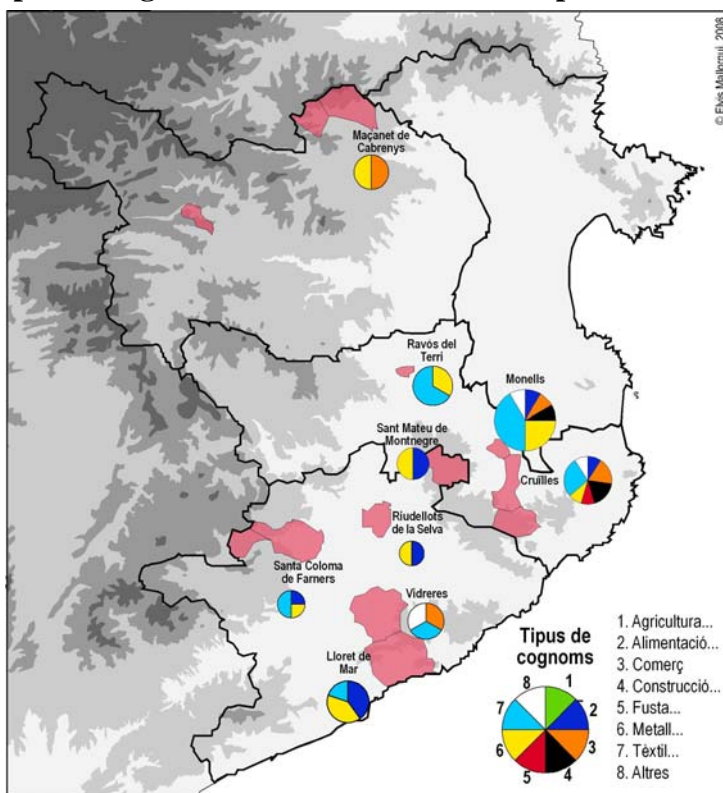
PARRÒQUIA (Anys)	N. MASOS	COGNOMS
Cruïlles (1303-1319)	84	6 (7,1%): Estrader, Mercader, Pelegrí, Sabater,
Lloret de Mar (1317-1346)	67	4 (5,9%): Escuder, Ferrera, Flaquer, Sabatera
Maçanet de Cabrenys (1362-1371)	73	1 (1,3%): Ferrer
Monells (1332-1333)	16	0 (0%)
Ravós del Terri (1317)	22	2 (9,1%): Pagès, Ferrer
Riudellots de la Selva (1256-1363)	98	11 (11,2%): Bover, Corretger, Estrader, Ferrer, Fuster, Jover, Moner, Muntaner, Torner, Viader
		6 (13,9%): Flaquer, Jover, Pagès, Sabater, Sastre, Teixidor
Sant Cebrià dels Alls (1319-1333)	43	6 (13,9%): Flaquer, Jover, Pagès, Sabater, Sastre, Teixidor
Sant Mateu de Montnegre (1314-1341)	37	1 (2,7%): Oller
Sant Miquel de Cladells (1339)	23	0 (0%)
Santa Coloma de Farners (1203-1339)	115	9 (7,8%): Bosquera, Ferrer, Marcer, Mercader, Moner, Masoller, Oller, Pellicer, Pereferrer,
Tapis (1362-1371)	22	1 (4,5%): Vanoer?
Torralles (1345)	36	3 (8,3%): Ferrer, Mercer, Pellicer
Vidrerres (1327)	40	4 (10%): Ferrer, Mercader, Moner, Oller
	TOTAL	676
		48 (7,1%)

Font: ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 301 (1317); Mallorquí 1999a: 55-56, 1999b, 2000: 218-221, 2001: 78-82, 2003a, 2003b, 2007a i 2007b; Homs-Canal 2000; Font-Llinàs-Mallorquí 2010: 82-94.

Mapa 1. Les localitats estudiades

Mapa 2. Tipus de cognoms d'oficis en els nuclis de poblament concentrats

Mapa 3. Tipus de cognoms d'oficis en els masos

